

IN MEMORIAM

ДР АНА ЖИЛИЋ-ЈУРИН

После краће тешке болести, 19. маја ове године у Београду је преминула др Ана Жилић-Јурин, доцент Правног факултета у Београду за предмет Политичка економија.

Др Ана Жилић-Јурин рођена је у Ковину 25. V 1921. године. Основну школу и гимназију завршила је у Шибенику. Студије је почела 1940. године на Правном факултету у Загребу. Активно је учествовала у Народноослободилачкој борби. Године 1946. прешла је на Правни факултет у Београду где је с одличним успехом дипломирала 1949. Две године је студирала на Институту друштвених наука у Београду, који је такође с одличним успехом завршила 1951. године. Исте године је изабрана за асистента на Катедри економских наука Правног факултета у Београду. Докторску дисертацију „*Кејнсова теорија мултипликатора*“ одбранила 1957. У звање доцента изабрана је 1958. Објавила је, поред осталог уџбеник „Политичка економија“.

*

Објављујемо реч проф. др Борислава Благојевића на Комеморативној седници радне заједнице и студената Правног факултета у Београду, одржаној 20. маја и опростажни говор проф. др Ивана Максимовића приликом испраћаја посмртних остатака покојне др Ане Жилић-Јурин, одржан у аули Правног факултета у Београду 21. маја 1970. године.

*

Говор проф. др Борислава Т. Благојевића

Прошло је двадесетпет година од када је другарица Ана Жилић-Јурин први пут прешла праг ове наше куће. Било је то у моменту када су се многи млади људи, који су провели више или мање времена у Народноослободилачком рату, посвећивали наставку започетих студија које је рат прекинуо. У војничкој униформи или у оделу од војничке униформе, у наше школе, на наше факултете ушле су генерације које су већ имале део животног искуства, често тешког и горког, са жељом да се оспособе за изградњу наше нове државе и нашег новог друштва. Ушле су те генерације да изграде и дограде себе, али и да, у условима под којима смо радили, допринесу и изградњи самих школа-факултета, које је у многим погледу требало окренути и оспособити за ново зашта смо се борили у току Револуције, а што је требало тек изградити и у стварност претворити.

Тако је и таква је ушла у нашу школу и другарица Ана, доносећи са пуно поноса, свој плави индекс са Правног факултета у Загребу, да би са истим тим поносом и великим поверењем у нашу школу наставила своје студије међу нама и са нама, остваривши свој циљ 1949. године дипломом о завршеном Правном факултету са одличним успехом. Период

њених студија оставио је трајан траг у развоју нашег факултета. У томе је и другарица Ана имала своје место. Својим систематским радом на студијама, својом политичком делатношћу кроз друштвене организације на факултету, а посебно у Савезу Комуниста, својим увек искреним и другарским прилазом у контакту са људима на факултету — наставницима и својим колегама студентима — она је служила као пример и била запажена, тако да ју је Факултет изабрао за асистента маја 1951. године, непосредно пошто је, такође са одличним успехом, завршила и ондашњи Институт друштвених наука у Београду.

Од тога момента она постаје члан наставничког колектива нашег факултета, тако да је, пошто је 1957. године са успехом одбранила и докторску дисертацију „Кејсова теорија мултипликатора“, изабрана за доцента за предмет Политичка економија, на коме је месту и смрт затекла. Но тај моменат није ништа променио ни у држању ни у понашању другарице Ане. Она је остала верна и одана школи из које је изашла, посветивши сав свој живот њој, тако да се као ретко ко осећала у животу наше школе, и то не наметљиво већ тако да смо је сви желели да имамо у сваком моменту поред себе, да чујемо њено мишљење, да користимо њену принципијелност у ставовима и хуманост у поступку решавања многих питања, нарочито оних који су се тicali односа међу људима.

Ана Жилић-Јурин је осећала, знала и сматрала да је ако не основни, а оно свакако један од основних и примордијалних задатака наше школе изградња људи — стручно способних и од карактера, навикнутих на рад и слободно размишљање. Зато је она највећи део своје делатности посвећивала управо томе, остварењу тога циља и задатка. А тај део посла у нашој школи је свакако и најтежи и најодговорнији, иако каткада није довољно цењен и валоризиран. Другарица Ана се, полазећи од оваквог гледања на задатке факултета и дужности универзитетског наставника, посветила у првом реду управо овом наставном, педагошком раду. Она је видела у њему себе и за њега је живела. Отуда су њена предавања била посебно цењена, а њене вежбе су биле посебно корисне. При томе је она нарочито имала увек у виду и васпитни значај наставног процеса и на факултету, тако да је у томе своме раду посвећивала посебну пажњу марксистичком прилазу проблемима политичке економије. За њу никада, од првог до последњег дана рада на факултету, није било од значаја самошта студент треба да чује и зна, већ и како треба да схвати и разуме питања која се обрађују у нашој настави, пошто управо та наша настава треба да припреми и оспособи студенте не само да разумеју и живе у социјализму, већ и да га својом делатношћу у животу даље изграђују, и то са љубављу и одушевљењем за нове друштвене односе хуманијег карактера, за које се она целим својим бићем залагала и борила, са жељом да жар те љубави и упорности пренесе и на све нас, а посебно на нове генерације. У томе је она била свима пример, била и остаће пример.

Овакав однос према наставној делатности учинио је да другарица Ана није оставила иза себе велики опус научних радова. Данас, када ње више нема, поставља нам се питање валоризације овакве делатности на нашем факултету. Поставља нам се питање да ли смо нашли тачна мерила вредности појединих врста делатности на факултету и да ли смо обезбедили услове, могућности и атмосферу за равномернију заступљеност свих делатности које долазе у круг функција једног универзитетског наставника. Нажалост, потребна је чињеница смрти, и то смрти једног овако узорног радника на факултету, да нас потсети на проблеме који су од битног значаја за рад и положај многих од нас, за рад и добро функционисање наше школе.

У нашем друштвеном животу на факултету, у целини и кроз друштвено-политичке организације, делатност другарице Ане је била од нарочито значаја. Не само зато што је она била члан Универзитетског и Факултетског савета, члан Главног одбора ССРН Србије, члан Изборне комисије Савезне скупштине, члан многих форума Савеза комуниста на Факул-

тету, Универзитету и у централним комитетима, — већ посебно зато што се она одликовала принципијелним ставовима. Никада нећемо заборавити њене интервенције и њене речи у многим тешким и непријатним ситуацијама. Када је узимала реч, сви смо осећали да ће проговорити савест једног принципијелног човека и комунисте, и то без компромиса, тако да смо је скоро увек послушали јер је истина коју је износила и бранила представљала засењујућу светлост у нашој делатности и на нашем путу који још увек није ни сигуран, ни јасан, ни објективан, а ни принципијелан. У нашем даљем раду њене речи ће нам недостајати исто онако и онолико колико ће нам она недостајати као друг и пријатељ. Дубоко сам уверен да ћемо често зажелети да са крајњег угла стола у нашој Сали за седнице чујемо Ану, али смо тога сада лишени, тако да ћемо осетити једно значајно осиромашење, које можемо смањити ако се сетимо онога што је и како је она говорила у таквим ситуацијама. За ту остављену нам и у нас уложеној вредност бићемо увек захвални нашој другарици Ани.

А та принципијелност је била редовно праћена хуманомшћу у поступку решавања многих питања. Она је волела људе, разумевала је њихове тешкоће и слабости, а при томе је тежила да у сваком случају буде очувано достојанство и човека и наше школе као установе. Та њена хуманост је светлила и у њеним благим очима и у оној љубазности са којом је она својствено умела да приђе сваком човеку и његовим проблемима. Зато је свако осећао ту бригу о човеку и за човека, волео ју је и ценио, желео да буде увек са нама, пошто смо се тако осећали и сигурнијим и исправнијим.

Нажалост, та наша жеља да другарица Ана буде увек са нама, неће нам више моћи бити испуњена. Тешка болест ју је отела из наше средине. Празнина коју данас осећамо је огромна, већа него што можемо рећи. Отишао је једно биће које је усправно стајало међу нама. Отишао је један човек који је израстао из Револуције и који је живео и радио као војник Револуције. Оне Револуције која још траје, и за чије остварење је другарица Ана живела и радила на нашем Факултету. Отишао је друг који нам је показивао како треба живети и радити, друг који је изгорео у томе животу и раду.

Све то изгубити је и болно и тешко. Али ће у нама, у нашим срцима остати вечно успомена на једног таквог друга. Успомена која ће представљати стално присутну вредност коју ћемо ценити и волети, као што је Ана нас волела. За све то, за њен рад и за ту љубав коју нам је пружила, за ону доброту са којом нам је уливала наде, остаћемо захвални другарици Ани Жилић-Јурић, урезујући њен лик и њено деловање у наша срца, као што је она себе уградилa у живот и рад нашег Факултета и нашег колектива.

*

Говор проф. др Ивана Максимовића

Пала ми је у задатак страшна дужност да се опростим од наше драге Ане, друга и пријатеља, колеге и дугогодишњег наставника ове куће.

Но ја не желим да се опраштам од ње. Ја желим само да констатujem неумитну чињеницу да се у овом моменту одвајамо од њене физичке присутности у нашој средини, али да ће и њен духовни, морални и интелектуални утицај и поруке остати стално присутни међу нама, све докле док не одемо и ми.

Дух Ане мора остати и даље и зрачити будућим генерацијама правника и економиста велике идеје хуманизма, социјализма и пријатељства међу људима, за које се она борила и које је у гоку две пуне деценије износила младим генерацијама које су прошле кроз ову школу и у чијем је формирању Ана имала великог удела.

Није ни опортуну ни могуће у овом моменту исказати све оне особности и вредности једне тако сложене и комплексне личности, коју је представљаа Ана, а које уједино представљају и трајне вредности доприноса њене генерације нашем социјалистичком друштву.

Ми ћемо евоцирати само неке од фрагмената њене личности, који изражавају Ану, као научника, наставника и друштвеног радника.

Ана је пре две деценије започела своју наставничку и универзитетску каријеру, после бриљантно завршених студија на Партијској школи Буре Баковића, Правном факултету и Институту друштвених наука. На овим институцијама она је добила завидно марксистичко образовање из друштвених наука, које је било opleмењено и обogaћено Аниним дубоким студирањем марксизма и свестраним интересовањем за друга поља духовних и интелектуалних стваралаштва, за књижевност, коју је Ана страсно волела, за позоришну уметност, која ју је до последњих дана њеног радног живота пленила, за музику, коју је годинама све дубље упијала и слушала, за економију и њој сродне дисциплине — социологију, историју, филозофију, политикологију. Ја се не сећам дискусија са њом из било које области друштвених наука и уметности, у којима Ана није била присутна знањем, интуицијом, искуством, интересовањем. Ана је још једном показала својим примером, да марксиста, посебно марксиста-научник и васпитач младих генерација, може да буде само свестрано образована и заинтересована личност која ужу специјалност надограђује на широку основи познавања различитих области људских односа и духовног стваралаштва. Вероватно да у овоме лежи објашњење и за Анин високи педагошки смисао и умеће, и за велику привлачност и утицај њезине васпитачке личности на младе генерације. Ове су у Ани имале сигурни ослонац не само за проблеме економске науке, већ и за шири круг њиховог интересовања за све аспекте нашег друштва и света и живота људи у њему.

Широко образована културна личност, Ана је била пре свега економиста-марксиста. Она је припадала генерацији која је била заокупљена Марксом, пробила ноћи и дане над њим, изворно га упознала, и формирала своју научничку личност инспирисана како Марксовим стваралачким генијем, тако и примером Марксова живота. А то је врло значајна чињеница. Јер Маркс није само утицао на Ану својим економским опусом који је значајно револуцији у економској науци, већ и променом праксе живљења. То је био живот у којем духовне и културне вредности имају предност над материјалним стремљењима, и у којем је револуционарна етика, значи посвећивање живота идеалима стварне једнакости међу људима, борба против отуђења личности, борба против малограђанског концепта света где је новац примарна вредност живота, борба за социјализам и комунизам. Све то представљало је централне вредности живота којима треба подврћи све.

Тако васпитана и Марксом инспирисана, Ана се посебно оријентише на изучавање економских наука; прво, да би сазнала суштину економских односа у савременом свету, а потом и да би као васпитач имала шта да каже новим генерацијама.

Она своје марксистичко образовање у економској сфери допуњује упознавањем модерне грађанске теорије и економске анализе, на студијским путовањима и двогодишњем боравку, прво на најеминентнијем енглеском универзитету, Кембриџу, школске 1953/54 године а затим на неколико водећих америчких универзитета, школске 1962/63 године. У Енглеској ради под густетијама једне од водећих економиста Енглеске овога доба професорке Јоане Робинсон, са којом остаје у пријатељским везама до краја живота. У Енглеској и САД упознаје такође водеће грађанске и марксистичке економисте Мориса Доба, Pola Swizija, Кахна, Барана и друге, од којих је нарочито М. Доб имао утицаја, по мом мишљењу, на њену мисао. Међутим, централна личност и школа модерне анализе коју Ана интензивно проучава јесте школа енглеског економисте Мајнарда Кејнса. Резултати ових истраживања изражени су у докторској тези Ане, која је под насло-

вом: „Кејнсова теорија мултипликатора“ одбрањена на Правном факултету 1957. године.

Овај рад показује све велике могућности Анине у домену теоријског стваралаштва, јер не само да открива њено суверено познавање модерне економске теорије, у централним проблемима ефеката инвестирања на формирању дохотка и развоја, већ и танано осећање за оне елементе модерне теорије који су прогресивни и научно конципирани. Ово тачно уочавање шта је суштина и шта је битно, а шта ефемерно у модерној економској анализи, шта има а шта нема научну вредност, указује на још једну битну особину научног лика другарице Ане: њена економска интуиција је била дубока и изванредно тачна. Но хтели бисмо још да подвучемо то да ова књига представља њен домет из 1955/56. године, када у нас преовлађује економска догматика, када једва да неколико економиста шире познају модерну грађанску анализу и када је читаво наше сазнање закона социјалистичке економије у иницијалној фази. Но, не ради се само о авангардизму који другарицу Ану сврстава у малобројне широко образоване економисте већ средином прошле деценије. Ради се и о присуству научне савести и етике у њеном делу и методима рада. За ову књигу је утрошено много година рада и консултована је, према нашем знању, сва економска литература која је у свету тада била доступна обрађеним проблемима. Овај принцип који је тада, а и касније, широко био игнорисан од стране многих економиста, који су економску науку свели на „своје мишљење“ о неком проблему, представљао је код другарице Ане њен мото. Можда то објашњава њене касније честе и превелике скрупуле да објави текстове или пише о стварима за које је већ имала зреле судове и за собом мноштво протудираних књига о њима. Увек је одлагала, желећи да прочита и сазна све, постигне недоступно савршенство. Друго што би, међутим, требало овде истаћи, и што иде у прилог високог научног профила Анине личности, јесте њена интелектуалност, њена способност да схвати и да уђе у суштину најсуптилније теорије, а поред тога, висок степен толерантности, висок степен и респект према свачијем интелектуалном напору, рекли бисмо велика људска симпатија према свему и сваком ко на поштен начин брани своје ставове, макар их Ана не делила. Она извлачи рационално употребљиво језгро из Кејнсове теорије мултипликатора, ма колико да је скептична и критична према целини теоријске конструкције. Она и касније, у полемикама које су се расламсале међу нашим економистима о разним питањима економске теорије социјализма, не припада ниједној искључивој групи. Иако чврсто убеђена у исправност изворне Марксове мисли о природи социјализма и комунизма, Ана, приступачна и толерантна, у дискусијама пажљиво вага све аргументе оних који друкчије интерпретирају савремену економску стварност.

Па ипак, и поред све вредности Анине докторске дисертације и вредности њеног метода и интелектуалног поштења, ова теза није штампана, те је остала приступачна само малобројним пријатељима и економистима. То се може објаснити широким спектром објективних и субјективних околности, који већ две деценије држе научни рад у области друштвених наука на универзитету на нивоу умирања и одумирања а што је са своје стране допринело данашњој кризи на универзитету.

Суочивши се са тешкоћама научног рада на универзитету и после неколико безуспешних покушаја да јој теоријска истраживања добију одговарајућу емпиријску верификацију (покушаја који су тек недавно уродили резултатом, када се читав њен научни рад укључио у оквире тимског рада у Институту друштвених наука) Ана се, нешто инстинктом, нешто принуђена околностима последње деценије, посветила стваралачком раду у области васпитања студената и дизању стручног и научног интереса код њих за студирање, а не само полагање испита.

У овој области, мислим да је она најуспешнији педагог наше генерације. Овде је њена активност свестрана, разнолика, интензивна, стваралачка, у извесном смислу мисионарска и ван сваке сумње у правцу и духу

оних интенција, које млади људи и студенти садашњих генерација осећају као нови универзитет, као стварну реформу универзитета.

На овом плану Ана нас је задужила једном изврсном књигом о политичкој економији капитализма, коју је и предавала у оквиру предмета политичка економија. То је дело у коме је свака реченица била годинама брушена и које задивљује једноставношћу излагања најсложенијих проблема. Отуда је студентима постала ова књига најпривлачнији део материје политичке економије. Други један ранији рад, нешто мањег формата, „О акумулацији капитала“, такође је изванредно изложен.

Педагог на перу, Ана је била управо ненадмашна у контакту и комуникацији са студентима. Она је у овај однос уносила целокупност свог талента и својих људских особина. Она је привлачила студенте једноставношћу, присношћу, заинтересованошћу, не само за њихово испитно знање већ и за њихов начин мишљења, за њихову личност, за њихов поглед на свет, и за њихове разне проблеме. Она је настојала да студентима улије перспективу, ентузијазам, одговорност, љубав за правни позив и за економске науке, а кроз ова и један оптимистички, активистички и увек начелан и бескомпромисан став. Поред талента и смисла за свој позив, Ана је унела у њ и много труда и напора. Она се за њ свестрано припремала, како показују њене многобројне белешке а и колико се сећамо из њених многих размисљања о савременој генерацији.

Не мање је Ана улагала напора у формирање економских научних и стручних кадрова, постдипломаца и доктораната. Предајући на постдипломским курсевима историју економских доктрина, Кејнсову и модерну економску анализу, поједина питања из политике економије капитализма, Ана је учествовала у научном и стручном сазревању већег броја магистраната и више доктора економских наука. У неке од докторских дисертација уносила је читаво своје искуство и давала сву своју помоћ, а неке од докторских и магистарских одбрана остаће у сећању као обрасци Аниног сјајног третирања кандидата и излагања на одбранама правих научних раправа.

Овај Анин рад, који се протезао на готово две деценије, захтевао је бескрајно пожртвовање и самоодрицање и огромну не само интелектуалну, моралну већ и физичку снагу. Из године у годину, из семестра у семестар, имала је на стотине и хиљаде кандидата на испитима који су трајали од јутра до дубоке ноћи, јер је, независно од броја испитних кандидата, Ана сваког третирала као посебну личност, коме се мора поклонити колико год треба времена, и апсолутна пажња.

Из године у годину предавања за хиљаде нових студената, редовних и ванредних, које је Правни факултет широкогрудно примао, често не водећи рачуна о физичким и психичким моћима својих сарадника. Ето то је биланс у коме је готово читав низ генерација стављен на жртвеник друштвених потреба, без довољне помоћи, материјалне и кадровске, жртвенику на коме ја видим Ану као неку врсту трагичног симбола.

Задивљујуће је да она субјективно није осећала као непремостиву тешкоћу оне тешке услове у којима је радила. Испорцљујући ритам и задаци позива били су код ње увек наткрињени љубављу према њему. Ана је била један од ретких универзитетских професора који је био спреман да заиста да сав свој живот и све своје време универзитету и факултету и никад није показивала тенденцију да се из њега отисне на меркантилија и мање исцрпљујућа занимања.

Уколико је показивала интересовање и склоности за рад ван Универзитета и Правног факултета, то се може делом објаснити њеном политичком личношћу, а делом схватањем о потреби повезивања универзитета са друштвом.

О њеној политичкој активности било је и биће доста речи и ја је не бих помињао, она је свима позната, сем у жељи да истакнем, да је основа те активности била — не прављење политичке каријере која јој је с обзиром на прошлост и доприносе у НОБ-у била могућна и врло лака, већ је

Ана увек гледала на политичку активност као на средство којим ће се отворити шире могућности младим генерацијама и идејама социјализма. Отуда је њен политички углед био далеко изнад њених многобројних политичких функција, и Ана је демонстрирала својим животом и у пракси диван пример високо интегрисане личности која у политици не види средство личних амбиција, већ друштвеног напретка.

Што се друге друштвене активности изван универзитета тиче, Аниног рада у научној секцији и комисији за везе са иностранством СЕЈ-а, њеног доприноса у многобројним друштвеним културним институцијама, у социјалистичком савезу и АФЖ-у, у скупштинским комисијама у саветима института, тај рад је био мотивисан практичним идеализмом, свешћу да треба помоћи, неспособношћу старих скојеваца да одбију задатке, извесним духовним оптимизмом.

Последњих година, под теретом задатака и већ нарушеног здравља, под све видљивијим знацима разних бољки нашег друштва које је Ана дубоко преживљавала, тј оптимизам је често био уздржан, и прелазило је у сету и резигнацију. Али ја се не сећам, из најинтимнијих разговора са њом, да је у Ани икада била пресахла неразрушива вера у крајњу победу лепог и доброг, које је увек тражила и налазила међу људима, вера у значење и значај пријатељства и другарства, уверебе у везе солидарности људичим наступе тешкоће, одлучност у заступању братства свих наших народа и југословенско осећање, прожетост циљевима и вредностима социјализма и комунизма.

Зато смо дубоко убеђени, опраштајући се сада од физичке присутности Ане, да изражавамо најинтимније мишљење свих оних који су познавали и сарађивали са Аном, да ће пример њеног живота и садржај њених мисли и порука остати стални инспиратор и усмеривач свих наших будућих активности и свеколиког нашег понашања на овом Факултету, на Универзитету и у друштву, све док будемо живели и радили.

И дубоко смо уверени, да ће слично прошлим генерацијама, и будуће унети у своје карактере и у своје схватање света и сазнање један део духовне личности незаборавне Ане, посредством њеног трајног утицаја на нашу активност. То је истовремено наш задатак, наша обавеза и наш дуг према њој.

Зато и кажемо да данас само испраћамо Ану, да се опраштамо од ње, али да она остаје трајно међу нама.

Нека је слава светлој успомени и светлом животу наше драге другарице Ане Жилић-Јурин.

ДР СТАНОЈЕ АКСИЋ (1921—1970)

Изненада и прерано 22. II 1970. прекинут је животни пут др Станоја Аксића, истакнутог политичког радника и професора Уставног права на Правно-економском факултету у Приштини.

Рођен 27. II 1921. у Доњој Гуптерици (општина Липљан) Аксић је уврежео у себи, још из родитељског дома, све изразите психичке особине радног и трудољубивог прегаоца који је мукотрпни живот сиромашне сељачке породице са Косова умео да савлада упорним и истрајним радом.

Укључен у напредни покрет још од пре рата, у току рата био је учесник народноослободилачке борбе, а после ослобођења истакнути друштвено-политички радник и савестан научни радник.